

Dienst Landelijk Gebied
Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie

Goeree Overflakkee Atelier Noordrand

19 t/m 22 december 2011

maart 2012

Dienst Landelijk Gebied
*Ministerie van Economische Zaken,
Landbouw en Innovatie*

Inhoud

Colofon

Dit is een uitgave van de Dienst Landelijk Gebied in samenwerking met Deltares versie 2.0 | 22 maart 2012

Initiatiefnemers

Gemeente Dirksland
Gemeente Goedereede
Gemeente Middelharnis

Co-financier

Ministerie van I&M

Samenstelling

Dienst Landelijk Gebied:
Pieter Boone | procesmanager
Hans van Engen | landschapsarchitect
Joke Schalk | landschapsarchitect
Deltares:
Oswald Lagendijk | procesmanager
Zuidwestelijke Delta
Stijn Koole | landschapsarchitect

Vormgeving/Opmaak

Dienst Landelijk Gebied

Foto's

Dienst Landelijk Gebied
Bosch Slabbers

Kaartmateriaal

DLG

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting	5
Inleiding	7
Samenvatting Bevindingen	6
Inbreng sectoren	11
Water zorg recreatie wonen	13
Uitkomsten schets sessie	33
Epiloog	43

Ontwikkeling multifunctionele zone tussen Middelharnis en Stellendam:
landbouw gecombineerd met recreatie, wonen, zorg en natuur

Samenvatting

Samenvatting / bevindingen

Ten behoeve van de visievorming op de ruimtelijke ordening van de Noordrand van Goeree hebben vertegenwoordigers, betrokkenen en belanghebbenden uit de landbouw-, recreatie- en toerisme, woon-, zorg- en energiesector hun ideeën, ambities en visies aan de gemeenten Middelharnis, Goedereede en Dirksland voorgelegd. De Dienst Landelijk Gebied en Deltares hebben de oogst van deze driedaagse in een aantal ruimtelijke beelden samengevat, en in dit boekje verbeeld. In de vele gesprekken die met experts op de relevante sectoren en belangen tijdens het atelier zijn gevoerd, is een aantal opmerkelijke zaken naar voren gebracht. De belangrijkste zijn hier kort samengevat.

Bevindingen

- De handelingsperspectieven vanuit de diverse sectoren liggen dicht bij elkaar (wellicht dichter dan men van elkaar denkt te weten);
- Een gezamenlijk gedragen visie op de toekomst is derhalve kansrijk;
- Het is van belang om die visie op korte termijn te delen met provincie en Rijk vanwege grondposities en beleidsmomentum;
- De belangen van zoetwatervoorziening (t.b.v. landbouw en drinkwater) dienen op de zeer korte termijn gediend te worden (2014);

- Zoetwatervoorziening en natuurontwikkeling houden elkaar nu ‘gevangen’ in hun wensen voor ruimtelijke ordening met als nadeel dat de voortgang in de zoetwatervoorziening belemmerd wordt;
- Het ontkoppelen van zoetwateraanvoer en natuur biedt kansen voor een snellere realisatie van de zoetwateraanvoer de korte termijn en op lange termijn interessantere kansen voor een integrale gebiedsontwikkeling.
- De zoetwatervoorziening dient dan wel ‘no regret’ ten aanzien van lange termijnontwikkeling te worden aangelegd (tracékeuze);
- Er is feitelijk maar één overheersend belang voor de noordrand van Goeree op de lange termijn: dat van versterking van de economische structuur op het eiland (zonder deze zakken werkgelegenheid en voorzieningenniveau in - denk aan ziekenhuis - en treedt ernstige krimp op);
- Meest kansrijk voor economische structuurverbetering zijn: wonen, zorg en recreatie. De kansen voor gecombineerde ontwikkeling van deze drie zijn groot en logisch (zie plannen Scharrezee ontwikkeling). Daarnaast blijft een sterke landbouwkundige ontwikkeling in het hart van het eiland onmisbaar;
- Diverse Overheden hebben door verwerving op vrijwillige basis een substantiële grondpositie in het gebied verkregen in de noordrand. Een

integrale visie is zeer gewenst om dienst te kunnen doen als basis voor het overleg met Rijk en Provincie ten aanzien van de toekomstige bestemming van deze gronden.

- Vanuit de huidige situatie zal de landbouw zich opnieuw moeten verstaan met primair recreatie. De vanouds bestaande ‘tegenstelling’ landbouw – natuur is niet constructief en ook minder relevant geworden. Het voornaamste antwoord op dreigende krimp is een nadere integratie tussen landbouw en recreatie, zowel in grondconsumptie, infrastructuur (dooradering), functionele mengvormen, innovaties en exploitatievormen.

Inleiding

Algemeen

Op weg naar een Eigen Eiland Economie. Dat is het credo waarmee het atelier voor de noordrand van Goeree-Overflakkee op 22 december 2011 werd afgesloten. In de drie dagen die daaraan vooraf gingen hebben vertegenwoordigers, betrokkenen en belanghebbenden uit de landbouw-, recreatie- en toerisme, woon-, zorg- en energiesector hun ideeën, ambities en visies aan de gemeenten Middelharnis, Goedereede en Dirksland voorgelegd. Samen met de Dienst Landelijk Gebied en Deltares is de oogst van deze driedaagse in een aantal ruimtelijke beelden samengevat, en gecombineerd met de directe aanleiding voor dit atelier: de op korte termijn te realiseren zoetwaterverbinding over de noordflank van het eiland als compenserende maatregel voor de vismigratie bevorderende maatregelen in het Haringvliet. Het resultaat ligt hier voor u: een visie hoe een Eigen Eiland Economie zich ruimtelijk kan ontwikkelen. Met een landbouwgebied in de kern van het eiland dat omgeven wordt door een schil waarin zowel recreatie, wonen als natuur in een multifunctionele zone samengaan. Deze visie is bedoeld als inhoudelijk startpunt voor een integrale gebiedsontwikkeling, waarin Rijk, Provincie Zuid-Holland, Waterschap, eilandgemeenten en particulieren de eiland economie een nieuwe impuls geven en tevens de leefomgeving aantrekkelijker maken.

Aanleiding

In het regeerakkoord van kabinet Rutte zijn passages opgenomen over het Kierbesluit en de ontpoldering. Deze passages zorgden in november 2010 voor de nodige opschudding op het eiland Goeree Overflakkee. Sommigen waren uiterst verheugd terwijl anderen juist teleurgesteld waren. Op 26 april 2011 spraken betrokken partijen uit dat zij gezamenlijk willen werken aan een breed gedragen visie voor dit gebied.

Urgentie

Het Rijk heeft zich voorgenomen om het kierbesluit zo snel mogelijk te effectueren. Hiervoor zijn compenserende maatregelen nodig zoals de aanleg van een zoetwaterkanaal. Nu is de kans om nog iets te kunnen zeggen over de exacte ligging en vormgeving van dit kanaal gezien vanuit andere belangen, mede om te voorkomen dat korte termijn maatregelen niet leiden tot blokkades voor lange termijn ontwikkelingen. Daarbij moet met name gedacht worden aan een integrale gebiedsontwikkeling op lange termijn met nieuwbouw van Middelharnis en Stellendam en de realisatie van het Halskanaal. Kunnen de compenserende maatregelen voor de vismigratie een motor worden voor de langere termijn gebiedsontwikkelingen in de noordrand? En zo ja, op welke wijze?

Reikwijdte Atelier

Het atelier Noordrand Goeree probeert een voor alle belangen op het eiland bevredigende toekomstvisie te presenteren door – met name - gebruik te maken van de ontwerpbenadering. Winstpunten van de ontwerpbenadering zijn: het kunnen verbeelden van een visie en keuzemogelijkheden geografisch specifiek maken (ruimtelijke ordening).

Centraal staat echter de opdracht om te komen tot de toekomstvisie: een verhaallijn naar de toekomst voor het eiland Goeree-Overflakkee, specifiek voor de noordrand. Een verhaallijn met suggesties voor hoe daar te komen, ofwel een strategie.

Opdracht

Algemeen

Voor de noordrand van Goeree Overflakkee is een vierdaags atelier georganiseerd. Niet voor niets vier dagen, want de opdracht was namelijk drieledig:

- een visie
- verbinden korte en lange termijn
- verbinden belangen

Visie

Centraal in de opdracht stond de visievorming op de noordrand van Goeree. Een visie om een eenduidig beeld te ontwikkelen bij alle belanghebbende partijen en van waaruit vervolgacties en plannen gemaakt kunnen worden. Een visie om richting te geven, geen eindbeeld. Een visie van waaruit een strategie ontwikkeld kan worden

Termijn

Een visie ontwikkel je meestal niet voor de korte termijn. Soms is de lange termijn ook nog niet aan de orde, of wil je op de korte termijn iets heel anders. Die korte en lange termijn hoeven elkaar niet in de weg te zitten. De vraag is dan wat we nu kunnen doen en hoe we dat het beste kunnen doen; niet uitsluitend met het oog op -, maar met oog vóór de toekomst.

Belangen

Om een integraal toekomstperspectief te ontwikkelen is het niet alleen van belang dat verschillende sectoren goed vertegenwoordigd zijn. Het is minstens zo belangrijk dat de belangen van die verschillende sectoren ook met elkaar verbonden zijn. Dat begint met het begrip hebben voor elkaars belang, maar vindt het hoogtepunt in de symbiose; daar waar de belangen samenvallen. Het wordt dan een gemeenschappelijk belang.

Inbrengh sektoren

sector | water

2

Water

Water

Bij het thema water zijn de volgende zaken aan de orde gekomen:

- Zoetwatervoorziening:
- Drinkwater
- Landbouwwater
- 2014, urgent
- Sober en doelmatig
- Open drinkwaterkanaal vraagt om bufferzone
- Meerlaagse veiligheid, Deltaprogramma

Zoetwatervoorziening

Of een zoetwatervoorziening nodig is, en in welke vorm, blijkt niet alleen afhankelijk van het zogenoemde kierbesluit, maar ook van de termijn waarover je kijkt (deltaprogramma). Deze leidende principes zijn beschreven in het Water+Ruimte Atelier dat in 2010 voor heel Goeree-Overflakke is gehouden.

Toekomstbeeld zoet - zout:

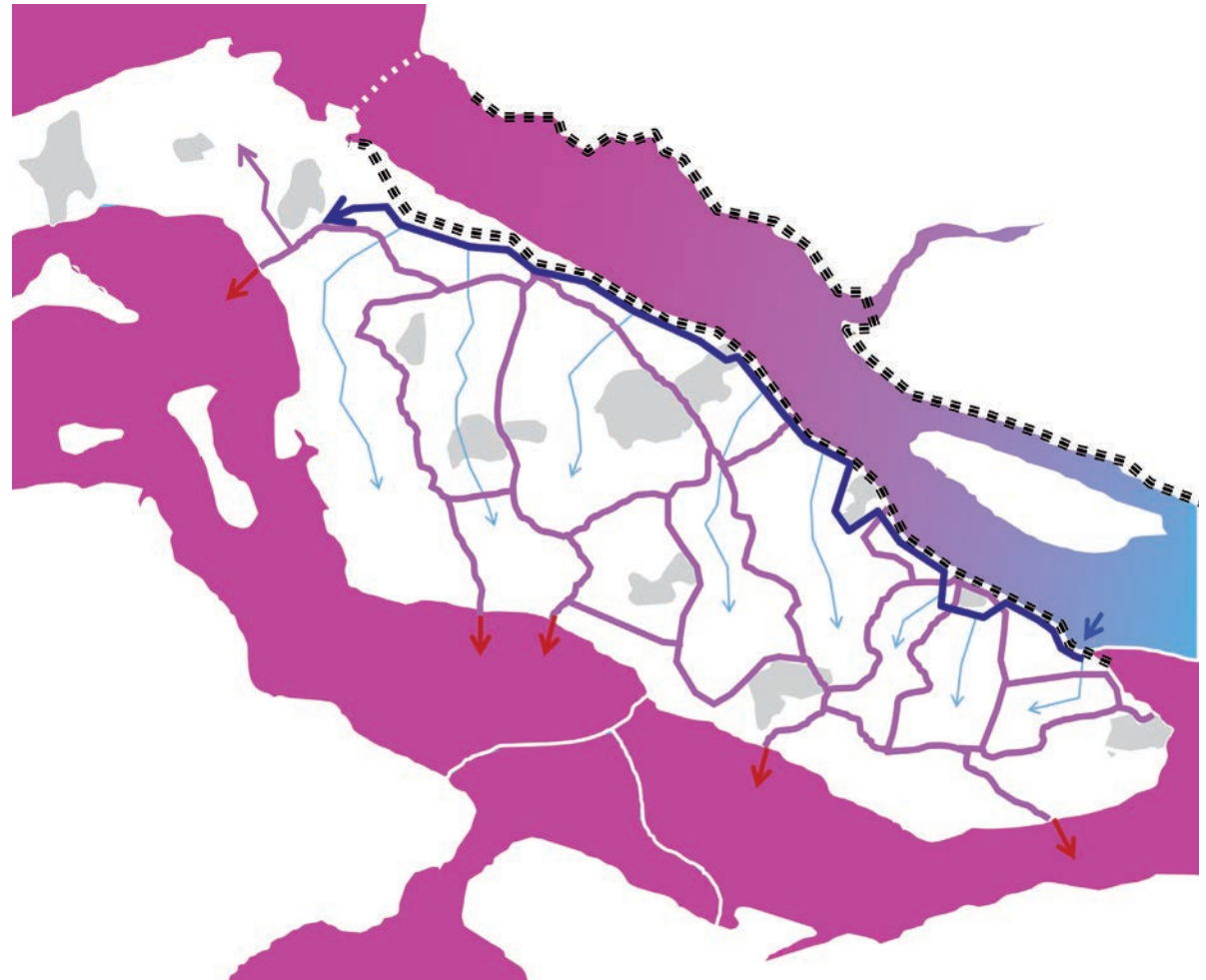
Bij een kierbesluit waarbij er bij het Spui en bij Middelharnis nog zoet water kan worden ingelaten kan volstaan worden met een zoetwaterkanaal vanaf Middelharnis naar het Halsgebied. Vanuit dit zoetwaterkanaal kan het eiland van noord naar zuid worden doorgespoeld.

Toekomstbeeld zoet-zout, met een 'zoet' inlaatpunt ter hoogte van het gemaal 'Johan Koert'.

Toekomstbeeld zout:

Bij het eventueel openstellen van het Haringvliet, zou een zoetwaterkanaal langs de gehele noordrand van Goeree Overflakkee een adequate oplossing kunnen bieden. Omdat zoetwater schaarser wordt in deze variant lijkt een oplossing met een gescheiden waterstelsel voor de aanvoer van zoet water en afvoer van verzilt water voor de hand liggend.

Toekomstbeeld zout, met een 'zoet' inlaatpunt ter hoogte van het gemaal 'Johan Koert'.

Zoet water | wijze van aanvoeren

Wijze van aanvoeren zoet water

Tijdens het atelier hebben diverse vormen van zoetwateraanvoer de revue gepasseerd. Hierbij een korte weergave:

A. een gecombineerde zoetwaterleiding voor drinkwater en voor landbouwwater onder de grond nemen de minste ruimte in beslag, maar is kostbaar en zal waarschijnlijk leiden tot een beperkt gebruik voor de landbouw

B. drinkwaterleiding onder de grond en zoetwater voor landbouw in een open kanaal, is minder kostbaar en geeft minder snel beperkingen ten aanzien van het volume voor de landbouw

C. zoet water voor zowel drinkwater als voor landbouwwater in een open verbinding vraagt om meer ruimte, mede vanwege de vereiste afstand van de vigerende landbouw tot aan het open kanaal voor drinkwater.

Meerlaagse veiligheid

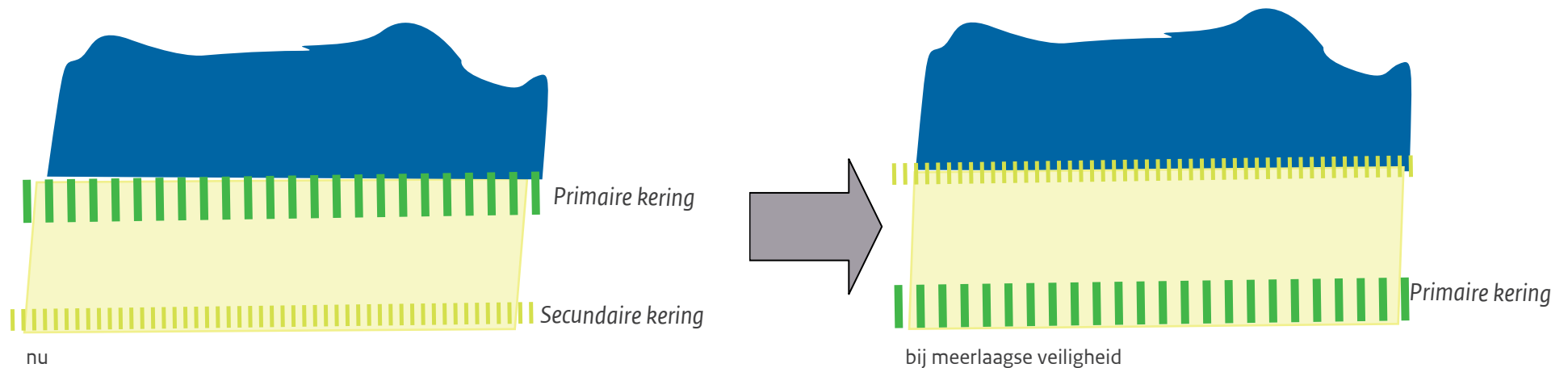
Bij meerlaagse veiligheid kwam onder andere aan de orde dat er in de toekomst anders omgegaan zou kunnen worden met het dijkbeheer. Zo kennen we nu het systeem van primaire en secundaire dijken. Een optie zou kunnen zijn om de huidige secundaire dijk te verzwaken tot primaire dijk die aan de nieuwe deltaeisen voldoet. De huidige primaire dijk heeft dan eerder een rol zoals een zomerdijk die heeft langs de rivier. Het loslaten van de strikte scheiding tussen water en land maakt innovatieve concepten mogelijk voor nieuwe vormen van woningbouw, recreatieve ontwikkelingen in combinatie met natuur- en landschapontwikkeling.

Middelharnis: huidige secundaire kering

Huidige primaire kering

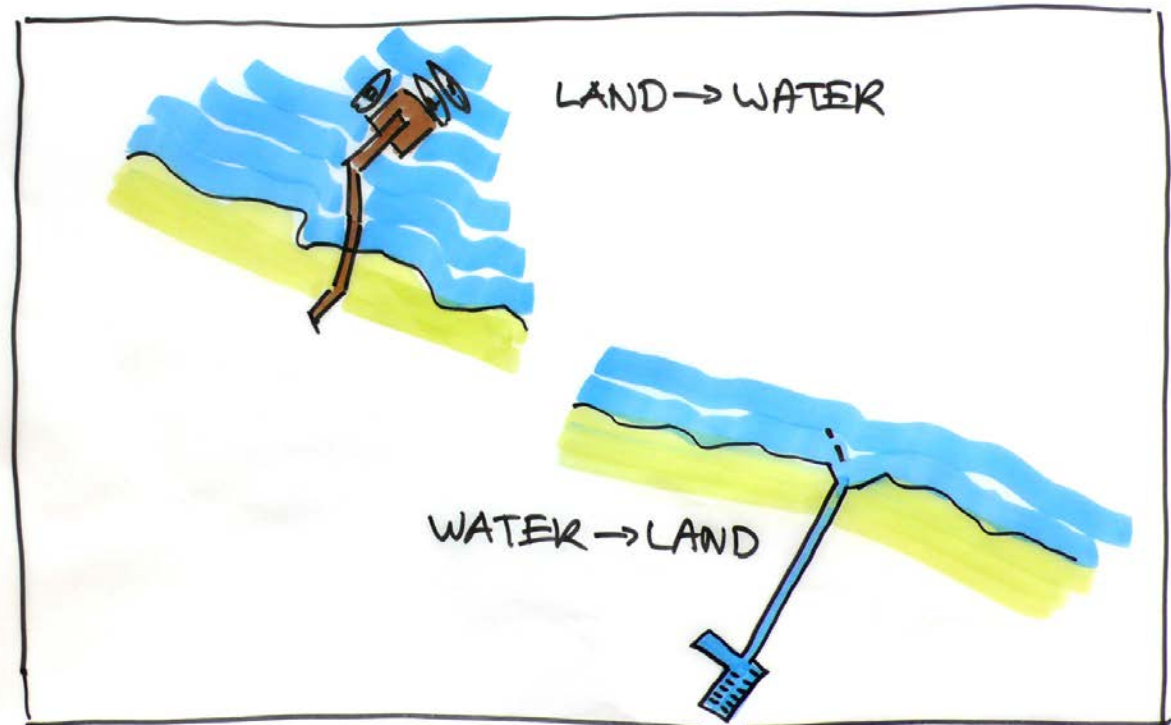
Waterrecreatie

Al vrij snel werd geconcludeerd dat een zoetwaterkanaal bruikbaar is voor kleine bootjes die niet diep steken, zoals kano's en roeiboten. Ook dat is alleen mogelijk mits dit kanaal geen functie heeft voor de drinkatervoorziening. Indien het zoetwaterkanaal geschikt gemaakt moet worden voor diep stekende jachten, dan moet het kanaal hoger aangelegd worden (tussen kaden) om te voorkomen dat de waterkwaliteit door zoute kwel van oost naar west achteruit loopt. Zie ook het Water + Ruimte Atelier uit 2010.

Belangrijk is de wens om een betere uitwisseling tot stand te brengen tussen Haringvliet en Grevelingen. Dat kan onder andere door een deel van de bestaande wateren (Zuiderdiep) bevaarbaar te maken cq het vaarverbod op te heffen.

Voorts kwam naar voren dat de noordrand weinig toegankelijk en aantrekkelijk is voor varende recreanten op het Haringvliet. Deze aantrekkelijkheid zou vergroot kunnen worden door de overgang land - water anders vorm te geven of plaatselijk te wijzigen. Enerzijds door bijvoorbeeld aanlegsteigers aan de Haringvlietzijde te maken (land het water in te trekken), anderzijds door binnendijs aantrekkelijke aanlegplaatsen te creëren (water het land in te trekken). Stad aan 't Haringvliet en Middelharnis hebben dergelijke havens, maar die zouden aantrekkelijker gemaakt kunnen worden.

RECREATIE NOORDRAND

sector | landbouw

2

sector | landbouw

Belangrijkste items in de landbouw:

- Behouden hoogwaardige teelten
- Zekerstelling zoet water
 - kanaal of buis
 - peilgestuurde drainage
- Discussie capaciteit
- Ganzen op het menu
- Kreken: zoet of zout

Hoogwaardig productiegebied

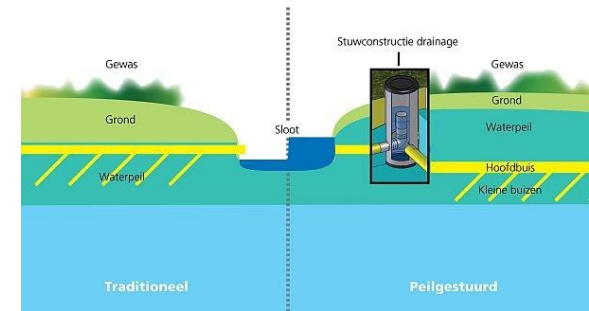
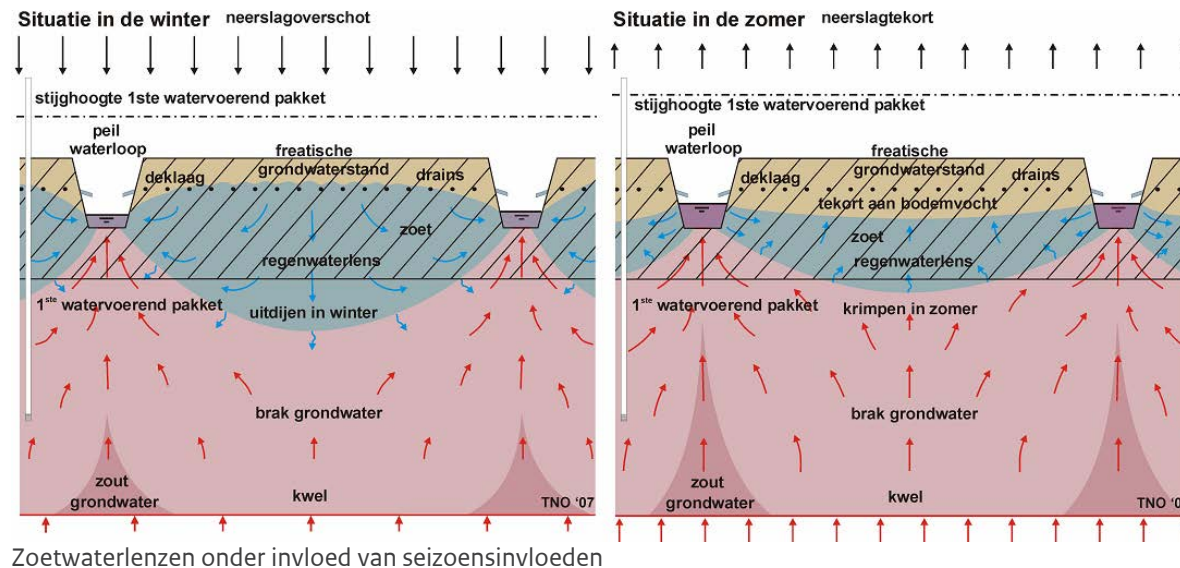
De combinatie van uitstekende bodemtypen met de omstandigheid van een bijna onuitputtelijke zoetwatervoorraad maakt dat zich op grote delen van Goeree-Overflakkee een sterke landbouwsector heeft kunnen ontwikkelen, die van wezenlijk belang is voor de economische kracht van het eiland. Het gaat niet alleen om bulkproducten, zoals uien, maar ook om hoogwaardige teelten van gewassen zoals tulpen. Met name in de delen waar dankzij zoute kwel de hoogrenderende teelten niet goed mogelijk zijn, is het van belang om met een slimmere vorm van draineren ervoor te zorgen dat de seizoenszoetwatervoorraad op de percelen verbeterd. Lokale zoetwaterlenzen kunnen de zoute kwel buiten de wortelzone houden.

Natuur

Samengaan met natuurwaarden wordt door de landbouw met argusogen bekeken. Vooral de overlast van ganzen baart zorgen en vormt een wezenlijk probleem in de bedrijfsvoering van sommige bedrijven.

Verbrede ontwikkeling

Naast een efficiënt en monofunctioneel landbouwgebied is er op kleine schaal ook mogelijkheid voor een verbrede agrarische ontwikkeling in de randzones van het eiland, bijvoorbeeld in de vorm van recreatief medegebruik.

Peilgestuurde drainage stelt agrariër beter in staat om aan zoetwatervoorraadbepaer te doen dan traditionele drainagesystemen

zorg

3

Zorg

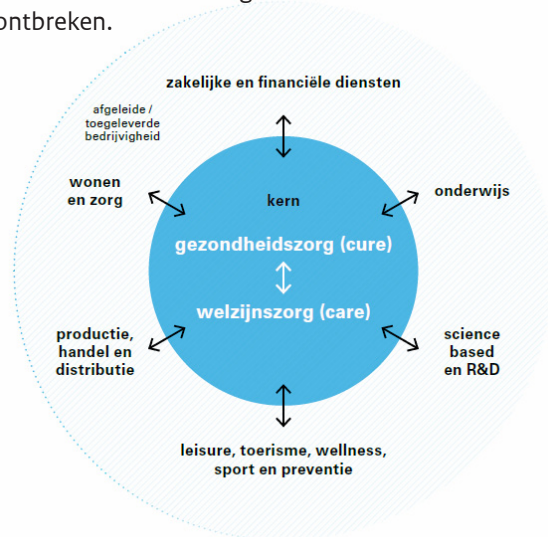
Zorgeconomie

Een zorgeconomie omvat veel meer dan de directe zorg waar iedereen in eerste instantie aan denkt. Het omvat tevens de toeleverende diensten, de bijg=behorende opleidingen enzovoorts. Een en ander is weergegeven in het schema hiernaast.

Het ziekenhuis in Dirksland is een belangrijke motor voor de zorgeconomie op Goeree Overflakkee. De werkgelegenheid die daarbij ontstaat is belangrijk voor Goeree Overflakkee.

De beperkte bevolkingsomvang van Goeree Overflakkee baart tegelijkertijd zorgen als het gaat om de levensvatbaarheid van het ziekenhuis.

Er liggen echter kansen in een verbrede zorgeconomie. Juist de rust en ruimte die het eiland kan bieden zijn kwaliteiten die in de aangrenzende dichtbevolkte zuidvleugel en Brabantse steden ontbreken.

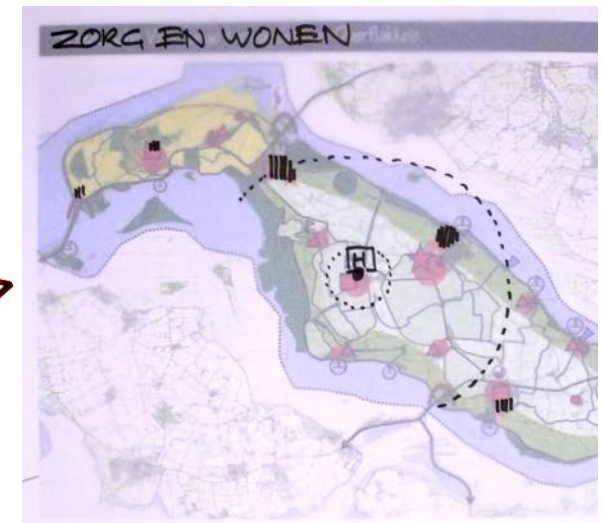
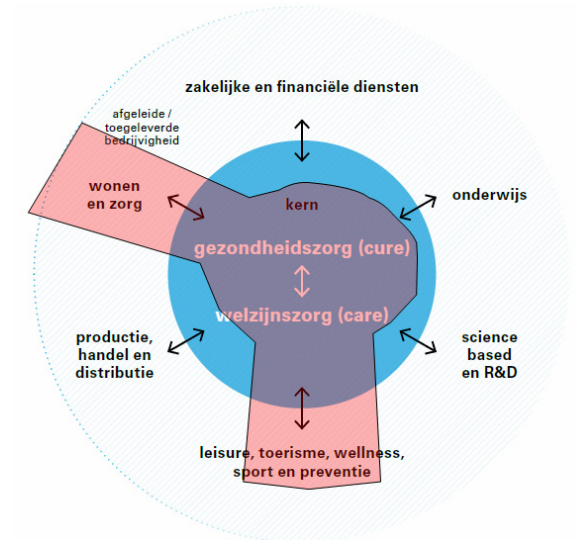
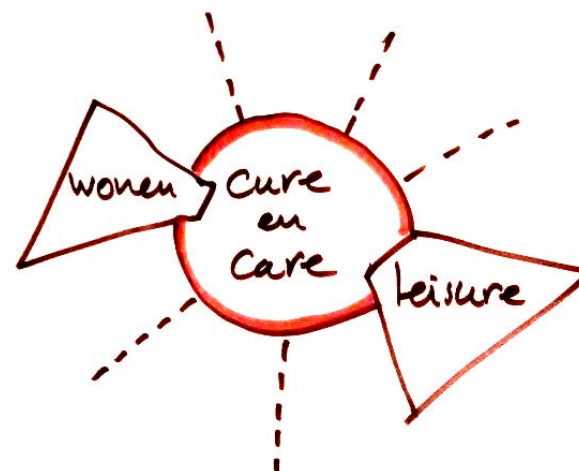

Kansen in de zorgeconomie

Voor Goeree Overflakkee moeten de kansen niet zozeer in bijvoorbeeld het onderzoek gezocht worden, maar eerder op het gebied van wonen en zorg en in de hoek van de leisure, wellness, toerisme en sport.

Het ziekenhuis zou hier de trekker in kunnen zijn, voor sommige onderdelen wellicht actiever. Het verdient aanbeveling om aanvullende voorzieningen in de buurt van het ziekenhuis te plaatsen, hoe dichtbij is afhankelijk van de voorziening in kwestie.

In het atelier is dit omgezet in meer specifieke voorbeelden of kansen, zoals een ecohotel op de kop met speciale zorgvoorzieningen en de kans voor een verbreed sportfondsenbad.

sectoren | recreatie

4

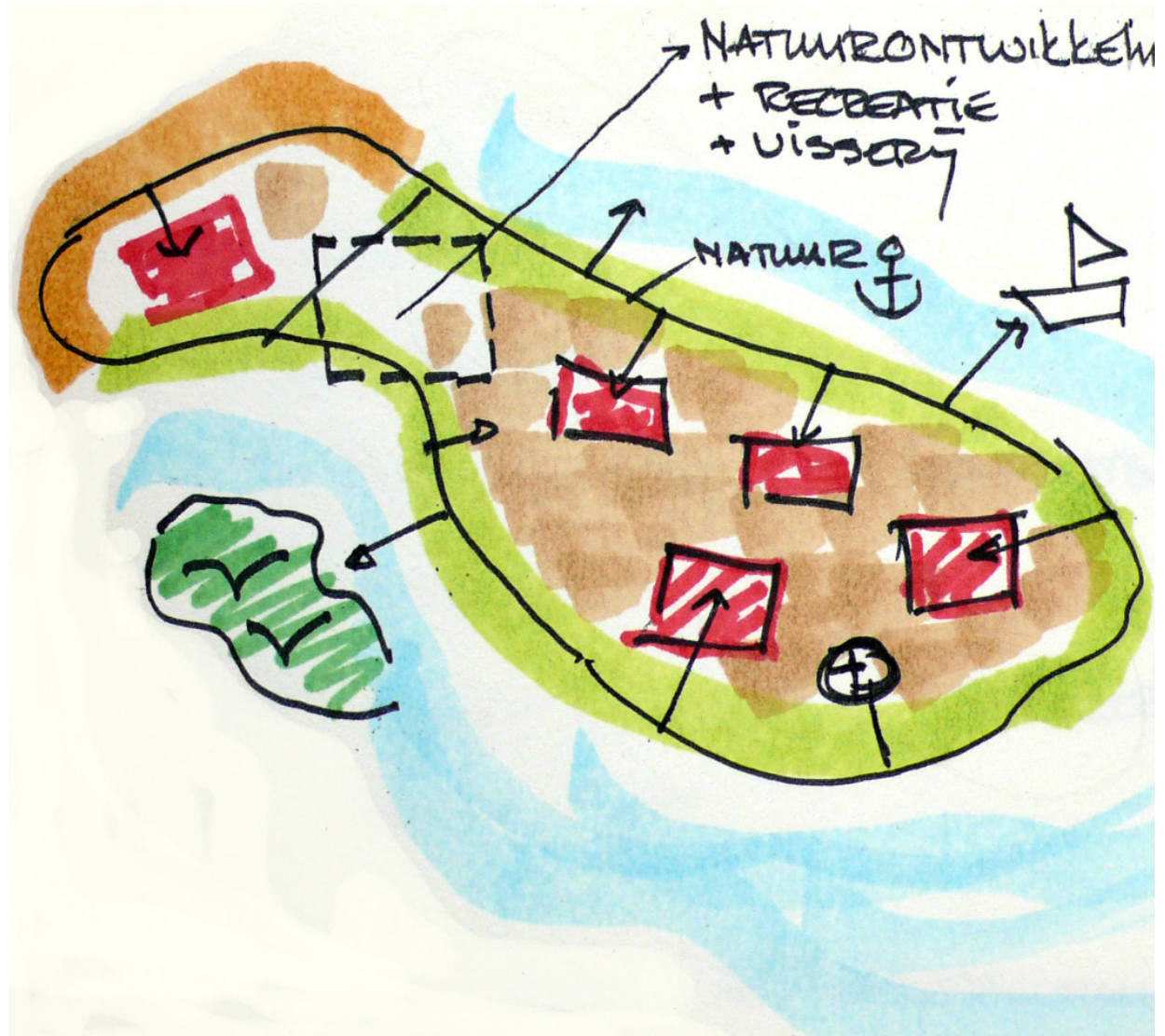
Recreatie

Recreatie op het eiland

Bij de deelnemers leeft een beeld van routegebonden recreatie. De dijk, die zowel vergezichten op het eiland als op het buitenwater biedt, zou daarbij de rode draad kunnen vormen. Vanaf de dijk kun je dan uitstapjes maken, bijvoorbeeld naar één van de oude havenstadjes achter de dijk, of per boot naar een eilandje op de Greveingen. Aan de noordwestzijde bieden de duinen een aangename afwisseling op de dijk.

Overnachtingen

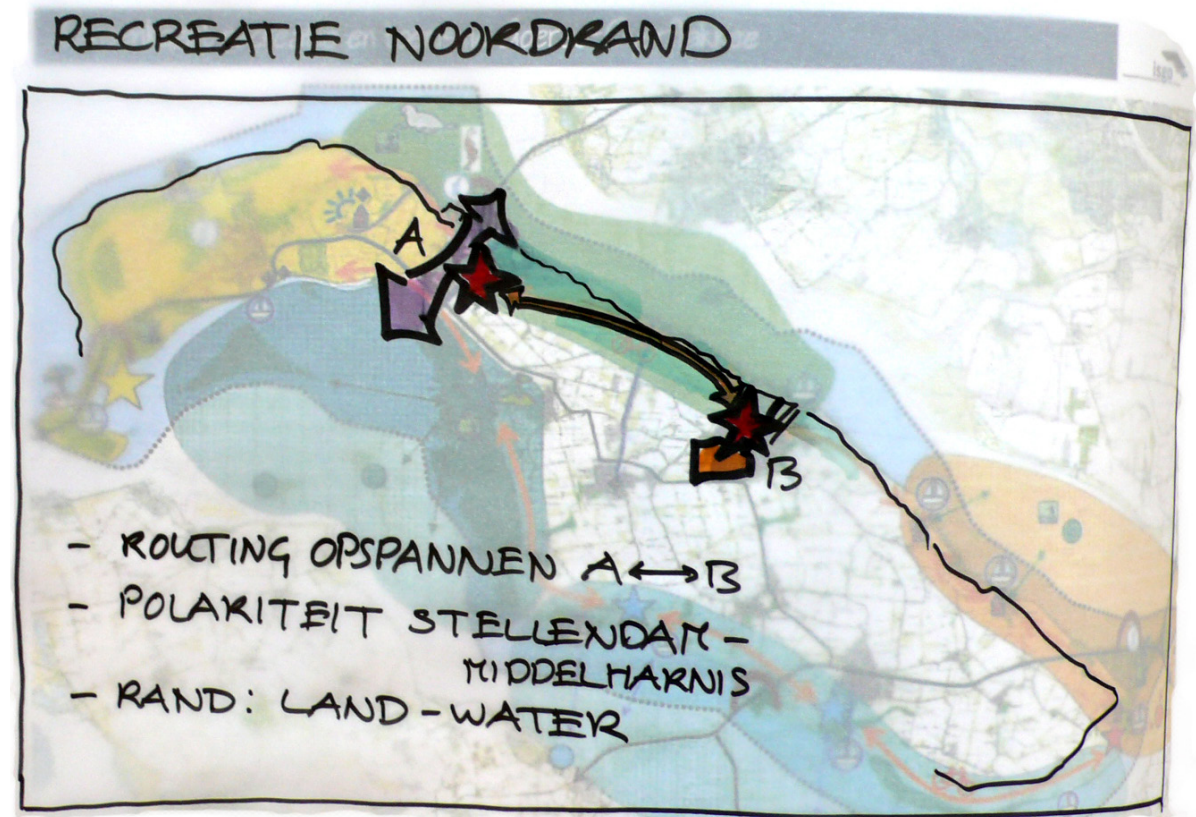
Terwijl op Schouwen Duiveland het aantal overnachtingen stijgt laat Goeree Overflakkee een dalende tendens zien. Dit heeft te maken met het feit dat de gemeente Ouddorp sinds de jaren '60 - '70 van de vorige eeuw een pas op de plaats heeft gemaakt als het gaat om de ontwikkeling van recreatieverblijven.

Kansen voor de noordrand

Voor de noordrand zou de overgang tussen land en water spannender gemaakt kunnen worden, zoals we ook al bij het thema water zagen. Belangrijk is dat de route opgespannen wordt tussen twee punten die ieder wat te bieden hebben. Dat pleit voor het handhaven danwel versterken van de polariteit tussen Stellendam en Middelharnis.

Een goede ruimtelijke en functionele uitwisseling met het bestaande programma op de kop van het eiland is van belang omdat vanuit deze positie en organisatie verder gebouwd kan worden.

onderlegger: Regionale
Structuurvisie

sectoren | natuur

4

Natuur

Natuur op het eiland

Bij de sector natuur kwamen onder andere de volgende onderwerpen aan bod:

- urgentie grondbod;
- natuur strikt gekoppeld aan zoetwatervoorziening;
- voorkeur: zilt boven zoet;
- vaarverbod;
- toegankelijkheid versus rustgebieden;
- water en land.

Grondbod

De grootste zorgen bij de natuurorganisaties liggen in het feit dat de gronden die zijn verworven voor natuurontwikkeling, in één keer terug moeten zonder dat er nagedacht wordt over alternatieven, integrale ontwikkelingen, afgeslankte vormen of een combinatie hiervan. Daar gaan niet alleen jaren van werk mee verloren, maar ook kansen. Een voorstel van het eiland is urgent in verband met het natuurakkoord tussen staatssecretaris Henk Bleker en het IPO.

Door Natuurmonumenten wordt zelfs een alternatief voorgesteld, waarbij zilte natuur in een smalle strook langs de noordrand ontwikkeld wordt. In ruil voor deze ontwikkeling is Natuurmonumenten bereid om haar bestaande gebied de Scheelhoek gedeeltelijk toegankelijk te maken met een pad.

Natuur strikt gekoppeld aan zoetwatervoorziening

Indien er gekozen wordt voor een open zoetwaterkanaal, ook voor drinkwater, dan dient er tussen het kanaal en de landbouw een bufferzone van 100 meter gecreëerd te worden. Afhankelijk van de ligging van het kanaal (vlak achter de primaire kering), of iets verder landinwaarts dient deze bufferzone één- of tweezijdig te worden aangebracht. Deze bufferzone(s) zouden theoretisch de functie natuur kunnen hebben, met riet, moeras en bloemrijke graslanden, ware het niet dat ook ganzen, die hier in grote getale voorkomen, het water vervuilen.

Een open drinkwaterkanaal in combinatie met natuur valt dan ook af als mogelijkheid. Overigens wordt er ook vanuit de landbouw geklaagd over de grazende ganzen die het voedsel voor het vee opeten.

Zilt boven zoet

De natuurorganisaties hebben voorkeur voor 'zilte natuur' boven 'zoete natuur'. Dit sluit niet alleen beter aan bij de situatie die hier van nature zou voorkomen, maar ook bij het beleid op 'Deltanatuur'. Het ideale eindbeeld is dan een brak water getijdengebied.

Toegankelijkheid versus rustgebieden

Op het Zuiderdiep geldt nu een vaarverbod. Dat vaarverbod is om verstoring van het rust en foerageergebied de Scheelhoek te voorkomen. Ook andere vormen van recreatie betekenen verstoring. Omdat het gebied niet toegankelijk is, is het nu van weinig waarde voor de recreant. Het strikte beleid dat op dit moment wordt gehanteerd heeft te maken met de omvang van het gebied. Er zijn in de huidige situatie eigenlijk geen uitwijkmogelijkheden voor dieren die verstoord worden. Indien het natuurgebied zou worden uitgebreid zou een zoneringsysteem kunnen worden toegepast, waarbij delen (beperkt) kunnen worden opengesteld. Uitbreiding van de natuur is dus in belang van de recreatie.

Water en land

Ook op het land worden er kansen voor natuur gezien, natte kansen bij de kreken en droge kansen op de dijken. Permanent brakke kreken op het land hebben hogere natuurwaarden dan in de huidige situatie, waarbij zij 's winters brak zijn en in de zomer zoet. Een betere aankleding van de dijken verhoogt de diversiteit in flora en betekent geen belemmering voor de landbouw. Het voordeel van verhoging van natuurwaarden in en op kreken en dijken is dat de recreatie automatisch meelift. Kreken en dijken vormen namelijk de ruggengraat van het landschap en zijn daarmee in potentie aantrekkelijk voor routegebonden recreatie, zoals kanoën, wandelen, fietsen, skeeleren of paardrijden.

sectoren | energie

4

Energie

Energie op het eiland

Duurzaam eiland; zware taakstelling Rijk voor Goeree-Overflakkee die in 2020 uitgevoerd dient te zijn.

wind, water en zon
efficiënter, zuiniger

wind

primaire zoekruimte aan de oostkant Flakkee verdienopties gemeente(n). Er staat nu 70 megawatt en daar dient nog eens 180 megawatt aan toegevoegd te worden (30 molens van ieder 6 MW). Deze molens dienen minimaal 160 meter vanaf vrijliggende boerderijen geplaatst te worden. Daarnaast liggen er ook Provinciale verkenningen voor de inpassing van 300 MW. Er zijn twee ruimtelijke studies in de maak.

water

In beeld is ook de ontwikkeling van een getijdencentrale in de Brouwersdam. Een dergelijke centrale met bulbturbines kan een vermogen hebben dat kan oplopen tot 60 MW. Bij vloed stroomt het water vanuit de zee door de opening in de dam en zet een schoepenblad in beweging. Bij eb werkt het ook in omgekeerde richting. Deze wijze heeft het hoogste rendement, maar niet optimaal voor natuur. Er zijn ook natuurvriendelijke oplossingen met een iets lager rendement.

Windmolens langs Haringvlietdijk ten oosten van Middelharnis

Uitkomsten schets sessie

5

Sfeerimpressie van het ruimtegebruik aan de noordrand van Goeree

Uitkomsten

Na de verkenning van de wensen en belangen vanuit verschillende sectoren op het eiland, zijn verschillende alternatieven geschetst waarmee een doorzicht is gegeven op de wijze hoe de verschillende belangen op het eiland het beste verenigd kunnen worden. Deze visie biedt een ruimtelijk kader waarbinnen ontwikkelingen gestalte kunnen krijgen en tevens een kapstok voor het verbinden van korte en lange termijn.

Visie voor de lange termijn

Voor de ontwikkeling van het eiland is het cruciaal dat er op de lange termijn een versterking van de economische structuur op het eiland plaatsvindt. Zonder deze versterking zal het huidige werkgelegenheid en voorzieningenniveau ernstig in gevaar komen. De grootste potentie om tot een verbreding van het economisch perspectief te komen is gelegen in een evenwichtige ontwikkeling van wonen, zorg en recreatie in combinatie met natuur- en landschapontwikkeling.

Ruimtelijk gezien zijn de beste kansen van een dergelijk concept gelegen in de ontwikkeling van een schil aan de noordrand van het eiland. Hiermee wordt een verbinding gelegd tussen de bestaande recreatieve voorzieningen op de kop van het eiland en de (te ontwikkelen) haventjes van Stellendam en Middelharnis.

Ten aanzien van de kern van het eiland wordt de betekenis voor de landbouw verder versterkt. De

omstandigheden voor landbouwkundig gebruik (onder andere de zoetwatervoorziening) worden hier geoptimaliseerd. Grote, efficiënt ingerichte bedrijven bepalen hier voor een belangrijk deel de kwaliteit van het landschapsbeeld. Het op grote schaal winnen van windenergie is beter te combineren met het landbouwgebied en het bijbehorende grootschalige landschap, dan in de randzone waar recreatie en natuurwaarden in het geding zijn.

De toekomst van Goeree is niet los te zien van de ontwikkeling van het Haringvliet. Vanwege het aanpassen van het beheer van de Haringvlietssluisen, zal het bekken dynamischer worden. In het westelijk deel van het Haringvliet zal verzilting optreden; bovendien zal in het kader van het Deltaprogramma waarschijnlijk ruimte gezocht worden voor de voorspelde toename van de maximale rivierafvoer.

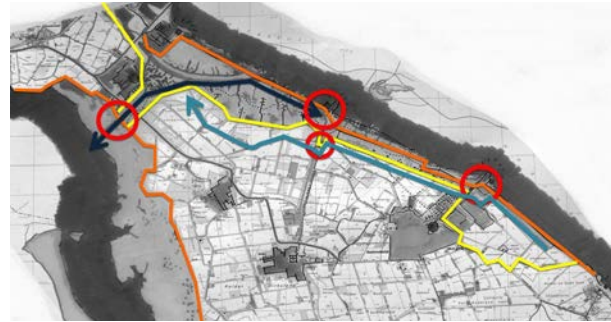
Mogelijk is hieraan een veiligheidsopgave verbonden, bijvoorbeeld in een aanpassing van de dijken.

Het Haringvliet zelf zal aantrekkelijker worden voor waterrecreatie doordat er een vaarverbinding tussen het Haringvliet en de Grevelingen wordt gecreëerd, de zogenoemde Halsverbinding. Het Zuiderdiep biedt een goede aanleiding om een deel van deze verbinding vorm te geven. Essentieel daarbij is echter wel dat er compensatie plaatsvindt voor de aantasting van de rustgebieden voor natuur. Met deze ontwikkeling ontstaat er een aantrekkelijk nieuw woonmilieu ten noorden van Stellendam. Het accent op recreatie, zoals dat op de kop van Goeree te vinden is zal zich uitbreiden richting het halsgebied, tot Middelharnis aan toe. Een ander vraagt een nieuwe visie en ontwerp-opgave voor de waterkeringen en sluisen op het eiland.

Vanuit meerlaagse veiligheid wordt de huidige primaire waterkering zomerdijk en wordt de huidige secundaire waterkering versterkt tot primaire waterkering die aan de nieuwste delta eisen voldoet. Hiertoe wordt grond gebruikt die tussen de primaire en secundaire waterkering ligt (nieuwe uitlagen). Met de ontwikkeling van de natuurrijke slikachtige zone die hiermee achter de huidige primaire waterkering is gelegen ontstaan tevens diverse aantrekkelijke recreatieve routes. Met de verplaatsing van de primaire dijk komt het Haringvliet gevoelsmatig dichterbij Middelharnis te

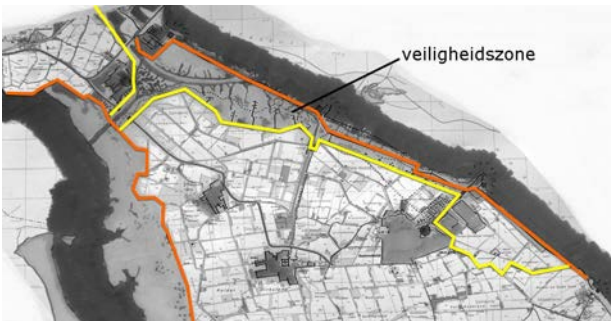
Behoud primaire keringen

Waarborgen duurzame zoetwateraanvoer

Schil voor integrale gebiedsontwikkeling: recreatie, wonen, natuur

Meerlaagse veiligheid

Introductie Halskanaal verbinding

Vitale kernen en verschillende havenmilieus als gebiedseigen kwaliteit

Nieuwe sluisen en keringen

Vitaal en sterk landbouwgebied als contramal

recreatieve verbindingen langs de rand en haaks daarop

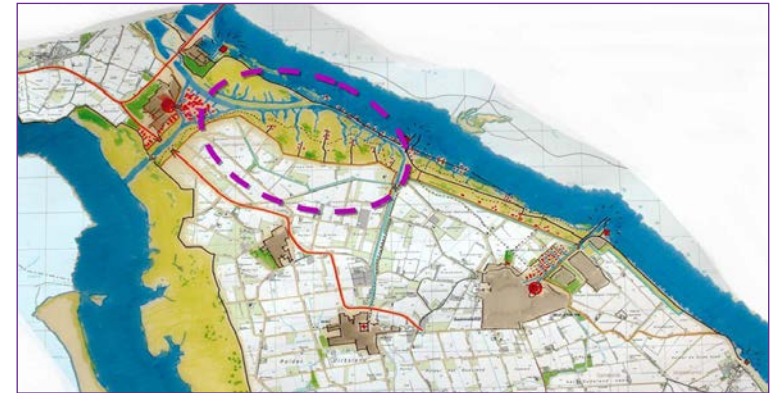

liggen. Door dit te combineren met een nieuwe jachthaven aan het kanaal ontstaat tevens een nieuw aantrekkelijk woonmilieu bij Middelharnis en komt Middelharnis nog dichterbij het Haringvliet.

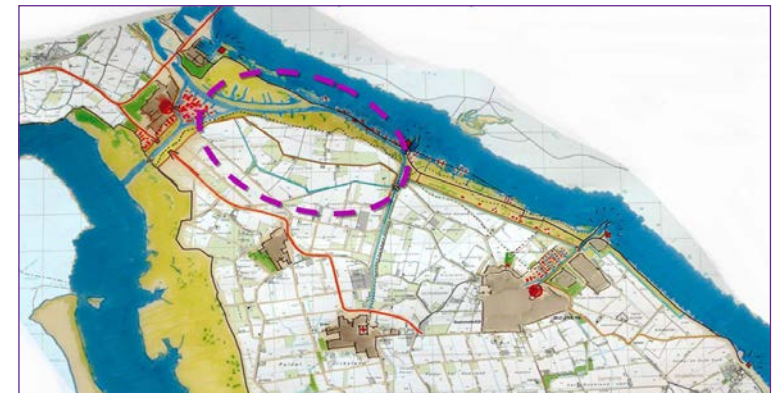
Aan de randen van de landschappelijke schil wordt er een ruimte geboden voor de ontwikkeling van diverse woonmilieus. Afhankelijk van de positie ten opzichte van het water kunnen woningen op palen of op terpen worden ontwikkeld. Sommige woningen zullen alleen via de weg; andere alleen via het water bereikbaar zijn. De combinatie van bijzondere bebouwingsvormen en landschapsontwikkeling maakt dat hier sprake is van een heel nieuwe typologie van woonmilieus op het eiland. Naast de hoofdfunctie wonen kan ook zorgverlening een belangrijke rol spelen bij de invulling van het bebouwd programma.

Varianten

Vanuit de gesprekken die hebben plaatsgevonden is gezocht naar wat ruimtelijke opties zouden kunnen zijn. Belangrijk daarbij is om een onderscheid te maken tussen korte en lange termijn. Lange termijn ga je nu nog niet uitvoeren en misschien doen zich gebeurtenissen voor waardoor die lange termijn zelfs nooit wordt uitgevoerd. Toch is die lange termijn onderzocht om te kijken of je met de voorstellen die je nu doet en de maatregelen die je nu neemt die lange termijn niet onmogelijk maakt, ook wel no-regret maatregelen genoemd.

Brede ontwikkeling noordrandzone

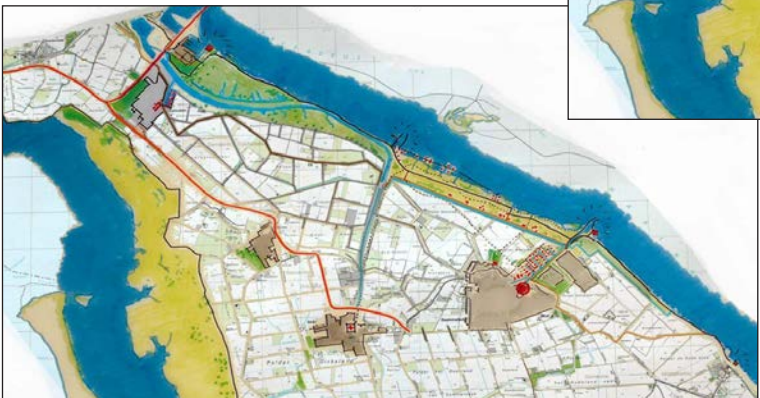
Smalle ontwikkeling noordrandzone

Alternatief: volledige randzone in zoet milieu

Alternatief: westelijk deel zout; oostelijk deel zoet milieu

Alternatief: westelijk deel zoet; oostelijk deel zout milieu

De voorkeursvariant laat een maximale ontwikkeling zien van de principes zoals die in de visie beschreven zijn. Daarmee is niet gezegd dat het voorkeursalternatief daadwerkelijk in deze omvang gestalte zal kunnen krijgen. De mate waarin en het tijdsfad waarop dit zal gebeuren is met name afhankelijk van de belangenafweging tussen de landbouw en overige economische sectoren op het eiland, de wijze van zoetwateraanvoer langs de noordrand en tenslotte de inzet van de reeds verworven gronden ten behoeve van zowel wateraanvoer als natuurontwikkeling.

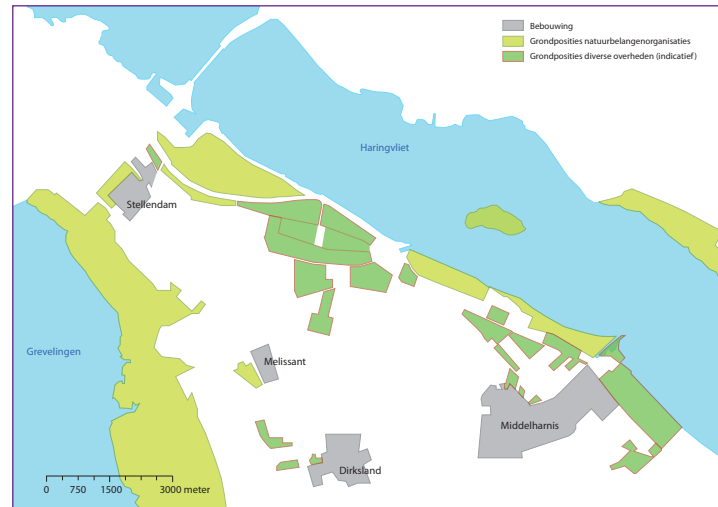
Brede of smalle schil

Binnen de uitwerkingen van de visie zijn diverse ruimtelijke uitwerkingen gemaakt. In de eerste plaats is uitgegaan van een brede schil, omdat hiermee een zekere mate van robuustheid kan worden bewerkstelligd. Het als eenheid ontwikkelen van de Zuiderdiep- en de Bos- en de (Nieuwe) Kroningspolder is daarbij in eerste instantie als uitgangspunt genomen, omdat dit een logische eenheid is vanuit de waterhuishouding bezien en omdat op deze wijze het beste valt aan te sluiten bij de mogelijke ontwikkelingen van het Halskanaal. Indien dit niet haalbaar is kan ook een smalle schil overwogen worden. Gezien de grondposities en eerste reacties is dit wellicht een haalbare optie. Alle gewenste ontwikkelingen kunnen dan in ieder geval doorgang vinden, zij het in een afgeslankte vorm.

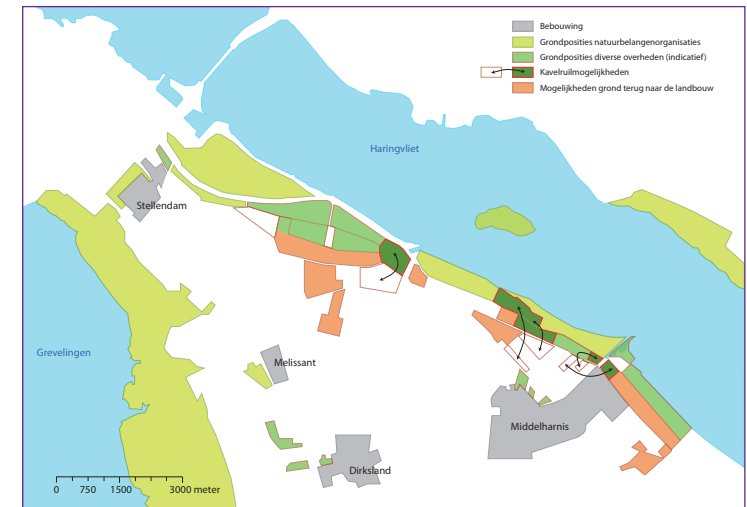
Grondpositie

De eerder beschreven mogelijkheden om te variëren zijn ontegenzeggelijk van groot belang voor de discussie over de verdere ontwikkelingen van de Noordrand en daarmee over de grondposities die de diverse Overheden in de loop der jaren hebben opgebouwd. daarbij is overigens van belang dat lang niet alle gronden op de goede plek liggen als het gaat om de integrale ontwikkeling van de schil. Indicatief is daarom aangegeven wat binnen de visie voor de Noordrand de consequentie kan zijn voor de grondposities op het eiland. De visie kan dienst doen als kader voor de discussie tussen eiland en Rijksoverheid/Provincie voor de bestemming ervan.

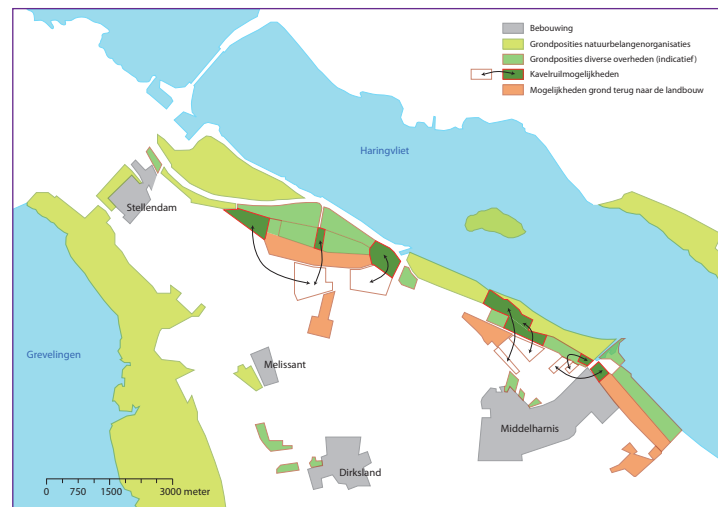
De grondposities van de verschillende overheden lijken in ieder geval toereikend voor de realisatie nagenoeg alle varianten.

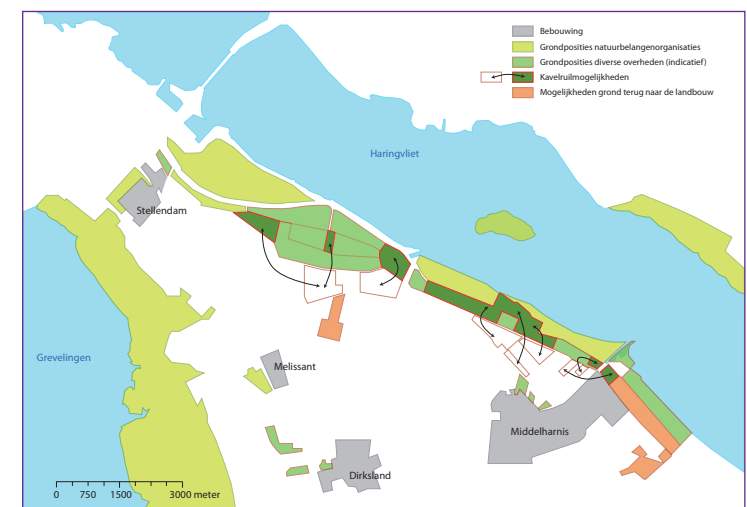
Indicatief overzicht huidige grondpositie overheden

Alternatief: minimale inzet gronden tbv integrale ontwikkeling schil; dit beeld correspondeert het beste met het kleine alternatief

Alternatief: gematigde inzet gronden tbv integrale ontwikkeling schil; dit beeld correspondeert het beste met een van de zoet-zout alternatieven

Alternatief: maximale inzet gronden tbv integrale ontwikkeling schil; dit beeld correspondeert het beste met het voorkeursalternatief

Voor- en nadelen van de varianten / kanttekeningen

Variant Alles Zout

- Recreatie en wonen zijn goed te combineren met robuuste natuurontwikkeling in een zoute context; in omvang valt eventueel te variëren ter plaatse van de Zuiderdieppolders, door in hogere dichtheden te bouwen nabij de bestaande woonkernen;
- Er is draagvlak bij natuur om het Zuiderdiep toegankelijk en bevaarbaar te maken;
- In deze variant is een vaarverbinding tussen Grevelingen en Haringvliet goed mogelijk;
- Goede ontwikkelpotentie Stellendam;
- Zoetweraanvoer is als onafhankelijke voorziening opgenomen;
- Extra ruimtebeslag landbouw tov oude plan
- Er zijn goede mogelijkheden voor rood-groen combinaties, als ook ontwikkelingen nieuwe woontypologieën;
- Combinaties met windenergie zijn lastig te combineren met de ontwikkeling van de rand, maar kunnen goed in het hart van het eiland;
- Zone tussen primaire en secundaire dijken in te richten als veiligheidszone: duurzame ontwerpkeuze, zoetwater achter de dijken.

Variant alles zoet

- Zoetwatervoorzieningen en natuur zijn te combineren tot moeraszones bijvoorbeeld;

- Robuuste natuur te combineren met openstellen bestaande Scheelhoek en Zuiderdiep;
- Een zoete variant is slecht te combineren met een vaarverbinding naar Grevelingen en/of Haringvliet;
- Er is vrijwel geen ontwikkelpotentie voor de noordostrand van Stellendam;
- Er is geen ruimte voor adaptie van de waterkering, zoals meerlaags veiligheid;
- Ruimtebeslag ten aanzien van landbouw gelijk of kleiner ten opzichte van de Zuiderdieppolders;
- Beperkte mogelijkheden voor rood voor groen, gericht op uitzicht op Haringvliet mits geen eisen vanuit drinkwater of combinaties met windenergie in plaats van rode functies.

Variant West zout – Oost zoet

- Goed te combineren met robuuste natuur, omvang te variëren ter plaatse van de Zuiderdieppolders
- Er is draagvlak bij natuur om het Zuiderdiep toegankelijk en bevaarbaar te maken;
- In deze variant is een vaarverbinding tussen Grevelingen en Haringvliet goed mogelijk;
- Goede ontwikkelpotentie Stellendam;
- Zoetwatervoorzieningen en natuur als combinatiefunctie aan oostzijde;
- Goede mogelijkheden voor rood voor groen, mits geen eisen vanuit drinkwater;
- Extra ruimtebeslag landbouw ten opzichte van het 'oude' plan;
- Er ligt een ontwerpovergave voor de overgang zoet – zout bij kanaal Dirksland.

Variant West zoet – Oost zout

- Beperkte zoetwaternatuur: areaal is niet voldoende om bestaande natuur open te stellen;
- In deze variant is een vaarverbinding tussen Grevelingen en Haringvliet niet mogelijk;
- Vrijwel geen ontwikkelpotentie Stellendam;
- Aparte zoetwatervoorzieningen tussen Middelharnis en Dirkslandse Sas;
- Extra ruimtebeslag landbouw ten opzichte van 'oude' plan aan oostzijde;
- Minder ruimtebeslag landbouw aan westzijde/ Zuiderdiep;
- Beperkte combinaties rood voor groen;
- Combinaties met windenergie inpasbaar;
- Er ligt een ontwerpovergave voor de overgang zoet – zout bij kanaal Dirksland en Binnenhaven van Middelharnis.

Alliantiemogelijkheden

Variant alles zout

- Natuur: Deltawaarde robuust, openbaar en toegankelijk;
- Mogelijkheden voor nieuwe verdienmogelijkheden in combinaties rood en groen: multifunctioneel landschap als economische aanjager;
- Maximale Economische impuls vanuit vaarverbinding en ontwikkeling Stellendam;
- Maximale recreatieve meerwaarde;
- Combinaties met windenergie daardoor slecht inpasbaar;
- Zoetwaterkanaal zo efficiënt mogelijk door landbouwgebied.

Variant alles zoet

- Natuur: Zoet, robuuste natuur te combineren met openstellen bestaande Scheelhoek en Zuiderdiep;
- Geen vaarverbinding naar Haringvliet en/of Grevelingen;
- Beperkte economische ontwikkeling;
- Combinaties met windenergie en landbouwgrond eventueel mogelijk;
- Combinatie mogelijkheden voor zoetwaterkanaal en zoete natuurstreek;
- Beperkte recreatieve meerwaarde;

Variant West zout – Oost zoet

- West zijde: sterke alliantie natuur – rood en watersport: sterke economische aanjager;
- Oostzijde: natuur en zoetwaterkanaal sterke alliantie: beperkte recreatieve meerwaarde, beperkte combinatie met rood;
- Combinaties met windenergie daardoor slecht inpasbaar, met name in westelijk deel.

Variant West zoet – Oost zout

- Westzijde: alliantie zoetwatervoorziening en zoete natuur: weinig mogelijkheden voor economische aanjager : beperkte mogelijkheden voor rood-groen;
- Westzijde: te combineren met windenergie als verdienoptie;
- Westzijde: beslag op landbouwgrond wordt geminimaliseerd;
- Oostzijde: zoute natuur en rode functies;
- Zoetwatervoorziening apart, zo efficiënt mogelijk door landbouwgebied.

- goede ontwikkelmogelijkheden
- redelijke ontwikkelmogelijkheden
- geen of weinig ontwikkelpotentie

Indicatief overzicht van alliantiemogelijkheden.

Epiloog

Investeren

Uit de gesprekken die tijdens het atelier met stakeholders uit de regio gevoerd zijn blijkt dat er een grote behoefte en urgentie is om te investeren in een Eigen Eiland Economie. Die urgentie wordt versterkt nu op korte termijn geïnvesteerd gaat worden in de aanleg van een zoetwatervoorziening langs de noordrand van het eiland. Uit de sessies kwam duidelijk naar voren dat de Noordrandontwikkeling gezien wordt als een van de beste mogelijkheden om de Eigen Eiland Economie structureel aan te jagen. Deze Eigen Eiland Economie moet voortbouwen op de sterke sectoren van het eiland: landbouw, visserij, toerisme en recreatie, zorg, (detail)handel en logistiek. Beleidsmatig wordt door de provincie en de gemeenten vooral ingezet op het versterken van de toeristisch- recreatieve sector (RSV, PSV, recreatievisie, DNA en regionaal beeldverhaal). Juist in tijden van economische verslechtering zal veel inspanning geleverd moeten worden op nieuwe en aanvullende financieringsbronnen. Daarbij spelen naast de water-, recreatie- en de natuursector ook de bouw- (rood voor groen) en de zorgsector een grote rol. Een belangrijke nieuwkomer in deze setting is de energiesector. Tijdens het atelier is door natuurpartijen en lokale ontwikkelaars aangegeven dat zij bereid zijn om hieraan invulling te geven. Afhankelijk van de keuze van welke variant (zoet-zout, oost-west) kunnen hierop afgestemde allianties worden samengesteld.

Grondposities verzilveren

Met het Kierbesluit is 10 jaar geleden een proces in gang gezet waarbij met de inzet van compenserende maatregelen de landwaterovergang tussen Stellendam en Middelharnis van karakter ging veranderen. Inmiddels zijn veel gronden verworven en zijn de bestemmingen planologisch aangepast. Uit de tijdens het atelier gehouden gesprekken kwam naar voren dat het merendeel van de partijen het stopzetten of terugdraaien van dit proces een vorm van kapitaalvernietiging zou vinden. De varianten uit het atelier laten zien dat met aanpassing van het ruimtebeslag en met de vorming van nieuwe, brede allianties, voortgebouwd kan worden op het proces van de afgelopen 10 jaar. De huidige grondposities zijn daarbij het strategisch startkapitaal. Het zorgvuldig omgaan met dit kapitaal is daarbij een onontbeerlijke voorwaarde voor een succesvol verloop van dit gebiedsontwikkelingsproces.

Lijst van deelnemers

Aad van der Tol	LTO
Adriaan Bijl	ISGO
Arie Wesdorp	LTO
Bert Kleingeld	Gemeente Middelharnis
Bert Tuk	Gemeente Goedereede
Bjorn van de Boom	Natuurmonumenten
Carolien Kranse	Gemeente Oostflakkee
Dick Koppenol	Gemeente Goedereede
Dingeman van Es	Estate invest
Erik Roeland	Gemeente Goedereede
Erik Rumpf	Groen Service Zuid Holland
Ernst Sprietstra	Provincie Zuid-Holland
Evert-Jan de Kort	STEC-groep
Fanny Dekker	Gemeente Middelharnis
Frans Franzen	LTO
Frans Tollenaar	Gemeente Goedereede
Ger de Groot	Natuurmonumenten
Gerard Litjens	Stroming
Gijs van Zonneveld	ARK
Hans Kleij	provincie Zuid-Holland
Henk Ketelaars	Evides
Ies de vries	Deltares
Irma van Oosten	VVV/ANWB
	Goeree-Overflakkee
Jan Paul Bron	Zeelenberg Architectuur
Karen Raap	Provincie Zuid-Holland
Koen Ooms	Provincie Zuid-Holland
Lennard Serieese	ISGO
Ludovic den Hollander	Klepperstee
Marc van Stekelenburg	Provincie Zuid-Holland
Marijn Wegman	Gemeente Overflakkee
Marike van Lier Lels	IPGO

P.J. Koningswoud	Gemeente Dirksland
Pau Heerschap	Gemeente Goedereede
Peter Grinswis	Veero
Philip Van den Berg	Gemeente Middelharnis
Pieter Beeldman	Rijkswaterstaat
Rowena van der Maat	HISWA
Joost Schrijnen	Projectbureau Zuidwestelijke Delta
	LTO
Simon Breure	Bosch Slabbers
Steven Slabbers	Zeelenberg Architectuur
Thijs Zeelenberg	Ministerie I& M
Wilbert van Zeventer	Curamare
Wim Driessen	Provincie Zuid-Holland
Zjev Ambagts	

Organisatie

Hans van Engen	Dienst Landelijk Gebied
Jan Zuidweg	Gemeente Dirksland
Joke Schalk	Dienst Landelijk Gebied
Oswald Lagendijk	Deltares
Pauline Dirks	Gemeente Middelharnis
Pieter Boone	Dienst Landelijk Gebied
Robert Jonkees	Gemeente Goedereede
Stijn Koole	Bosch Slabbers

Dienst Landelijk Gebied werkt vandaag aan het landschap van morgen. Als publieke organisatie met kennis van het landelijk gebied zorgen wij dat beleid wordt uitgevoerd. Wonen, werken en recreëren in een mooi en duurzaam ingericht Nederland. Met waardevolle natuur, ruimte voor water en gezonde landbouw. Daar zetten wij ons voor in, samen met bewoners, overheden en belanghebbenden. Van ontwerp tot realisatie.

Dienst Landelijk Gebied
Postbus 19275 | 2500 CG Den Haag
www.dienstlandelijkgebied.nl

maart 2012

